

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Олександр Олександрович КОЗЛЕНКО,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових
дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0005-7749-3717>*

Державне бюро розслідувань є спеціально уповноваженим державним правоохоронним органом, який відповідно до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» здійснює не лише досудове розслідування кримінальних правопорушень, а й реалізує комплекс превентивних заходів, спрямованих на їх запобігання в межах визначеної законом компетенції. Такий законодавчий підхід свідчить, що запобігання злочинності є самостійним і невід'ємним напрямом діяльності ДБР, який органічно поєднується із кримінально-процесуальною та оперативно-розшуковою функціями [1].

Особливе місце ДБР у системі суб'єктів запобігання злочинності обумовлене його правовим статусом правоохоронного органу зі спеціальним статусом, який поєднує повноваження органу досудового розслідування, суб'єкта оперативно-розшукової діяльності та учасника формування і реалізації державної політики у сфері протидії злочинності. Така багатофункціональність забезпечує комплексний характер правоохоронної діяльності ДБР, дозволяючи використовувати широкий спектр правових, організаційних, кримінологічних та інформаційно-аналітичних механізмів впливу на криміногенну ситуацію [1; 2, с. 659].

Превентивна діяльність ДБР охоплює систему взаємопов'язаних заходів, спрямованих на встановлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних правопорушень, проведення інформаційно-аналітичної роботи, здійснення кримінального аналізу, реалізацію оперативно-розшукових заходів, застосування процесуальних і позапроцесуальних форм профілактичного впливу, а також підготовку пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування. Такий комплексний підхід забезпечує можливість своєчасного виявлення криміногенних ризиків, прогнозування розвитку криміногенної ситуації та розроблення ефективних механізмів їх нейтралізації.

Специфічною особливістю діяльності ДБР є інтеграція кримінально-процесуальних та оперативно-розшукових засобів запобігання злочинності. Саме поєднання зазначених правових механізмів забезпечує можливість документування протиправної діяльності,

припинення кримінальних правопорушень на стадії їх готування або замаху, встановлення осіб, схильних до злочинної поведінки, а також мінімізації негативного впливу криміногенних факторів.

Функція запобігання злочинності реалізується ДБР на різних рівнях кримінологічної профілактики. Водночас найбільш повно її зміст проявляється на спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях, де застосовуються спеціальні оперативно-розшукові, кримінально-процесуальні, організаційні та кримінологічні засоби превентивного впливу. Важливе місце у цій системі займає інформаційно-аналітична діяльність, яка забезпечує виявлення системних причин і умов злочинності, здійснення кримінологічного прогнозування та вироблення науково обґрунтованих управлінських рішень щодо запобігання кримінальним правопорушенням.

Водночас значний превентивний потенціал ДБР реалізується через здійснення оперативно-розшукової діяльності, використання гласних і негласних джерел отримання інформації, конфіденційного співробітництва, оперативного обліку, кримінального аналізу та інших спеціальних заходів, спрямованих на недопущення вчинення кримінальних правопорушень. Ефективність реалізації зазначених повноважень значною мірою залежить від належної взаємодії ДБР з іншими правоохоронними органами, органами державної влади, військовим командуванням, міжнародними правоохоронними інституціями, а також від використання сучасних цифрових технологій, аналітичних платформ та ризик-орієнтованих моделей оцінювання криміногенних загроз.

Особливої актуальності превентивна діяльність Державного бюро розслідувань набуває в умовах воєнного стану, коли істотно зростає суспільна небезпечність військових кримінальних правопорушень. Розширення підслідності ДБР у військовій сфері, необхідність забезпечення військової дисципліни, правопорядку та належного функціонування сектору безпеки і оборони держави обумовлюють зростання ролі цього правоохоронного органу у системі спеціально-кримінологічного запобігання військовій злочинності.

Отже, Державне бюро розслідувань посідає самостійне та системоутворююче місце серед суб'єктів запобігання злочинності, що зумовлено його спеціальним правовим статусом, комплексною компетенцією та широким спектром кримінально-процесуальних, оперативно-розшукових, інформаційно-аналітичних і кримінологічних повноважень. На відміну від більшості правоохоронних органів, превентивна діяльність ДБР не обмежується реагуванням на вже вчинені кримінальні правопорушення, а спрямована на своєчасне виявлення, прогнозування та нейтралізацію криміногенних ризиків, усунення причин і умов злочинності, а також здійснення комплексного профілактичного впливу на всіх рівнях запобігання.

У сучасних умовах особливої ваги набуває реалізація ДБР своїх повноважень щодо запобігання військовим кримінальним

правопорушенням, що обумовлено необхідністю забезпечення обороноздатності держави, підтримання військової дисципліни та правопорядку в умовах воєнного стану. Подальше підвищення ефективності діяльності ДБР потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання, розвитку кримінального аналізу, цифровізації правоохоронної діяльності, впровадження сучасних ризик-орієнтованих методів прогнозування та поглиблення міжвідомчої і міжнародної взаємодії. Реалізація зазначених напрямів сприятиме зміцненню превентивного потенціалу Державного бюро розслідувань і підвищенню ефективності державної системи запобігання злочинності загалом та військовим кримінальним правопорушенням зокрема.

Список використаних джерел:

1. Про Державне бюро розслідувань Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>
2. Кропивницький О.М. Роль і місце Державного бюро розслідувань в системі суб'єктів запобігання військовим кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 659-662.